

کاری مشترک از

مرکز نسرای سازمان فضای مجازی بسیج استان ایلام
و نسرای استان مازندران

مخاطب شناسی در تربیت

مقدمه

از ضروری ترین وظایف مربی آگاهی از فرایندهای شناختی اعضای گروه های تربیتی است.

لذا مربی بدون آگاهی از فرایند رشد ذهنی، عاطفی و اجتماعی فراگیران نمی تواند درانجام وظایف تربیتی خویش موفق باشد.

یکی از شاخه‌های مهم علم روان‌شناسی، روان‌شناسی تربیتی است. که رسالت اصلی آن بکار بستن قواعد و یافته‌های مختلف روانشناختی در فرایند تعلیم و تربیت بوده و از محورهای اساسی آن مخاطب‌شناسی (شناخت ویژگی‌های تربیت‌شونده) می‌باشد.

رسول خدا(ص) می فرمایند :

هر کس بدون دانش وارد کاری شود بیشتر مایه فساد است تا اصلاح...

از این رو بر شناخت مخاطبان از ابعاد مختلف قبل از تربیت و آموزش تاکید شده است.

شناخت مخاطب

فواید

ضرورت

الف: ضرورت شناخت مخاطب

شناخت مخاطب به ما کمک می کند تا بر اساس نیازها ، نگرش ها ، علایق و خواست های متربیان به تربیت و آموزش همت گماریم.

دلایل ضرورت

آسان تر شدن انتقال مفاهیم از مربی به متربی

۱

تنوع و تفاوت در سلیقه ها، گرایش ها، تفاوت های فردی، ذهنیت ها و ظرفیت های ویژه متربی

۲

آگاهی نسبت به توانایی، میزان دانایی، خصوصیات اخلاقی و عاطفی و خصلت های اجتماعی متربیان

۳

ب) فواید شناخت مخاطب

۱ ایجاد نگرش های مثبت و پویا در متربیان نسبت به برنامه های گروهی

۲ تقویت انگیزه مربی در راستای رشد تربیتی و آموزش خود

۳ کاهش دغدغه ، اضطراب ، تردید و زدودن نگرانی های متربیان

۴ برقراری ارتباط موثر با متربیان و انطباق مباحث با نیاز ها و توانایی های متربیان

قلمرو های مخاطب شناسی

۱ ویژگی های زیستی ، ذهنی ، عاطفی و روانی متربیان

۲ مسایل و مشکلات اجتماعی متربیان

۳ وضعیت دینی و مذهبی

۴ فرهنگ ، آداب و رسوم اجتماعی

۵ سطح معلومات و میزان فهم فراگیران

۶ تفاوت های فردی

ویژگیهای زیستی ، ذهنی ، عاطفی و روانی متریان

۱

متریان در سنین متفاوت ، ویژگی های متفاوت دارند از این رو مواجهه درست با آنان بدون آگاهی از این ویژگی ها دشوار است .

ویژگی عاطفی

نوجوانان دارای روحی لطیف و از نظر عاطفی ، ظریف و شکننده هستند پس باید نوع برخورد با آنان ، حساب شده و دقیق باشد . گفتن سخنان مسخره آمیز ، تنبیه های بدنی ، تکالیف دشوار برنامه فشرده تربیتی یا آموزشی نه تنها آنان را به مسجد ، ترغیب نمی کند بلکه به نا امیدی و حتی نا کامی آنان می انجامد .

ویژگی ذهنی

ذهن نوجوان در مقایسه با جوانان و میان سالان ظرفیت کمتری دارد از این رو نمی توان واژه های سنگین ، ادبیات دشوار و مطالب عقلی محض برای ایشان در نظر گرفت .

ویژگی روانی

نوجوانان انزوا طلب ، پریشان حال، خیال باف و گاهی بد اخلاق و پرخاشگرند .
جوانان دارای حالت تردید و نگرانی نسبت به آینده، ثابت نبودن عواطف،
استقلال طلبی، فشار غریزه و پند ناپذیری هستند و در همان حال، صاحب
وجدان اخلاقی زنده و بیدار و نیازمند همراهی و صمیمیت و از سوی دیگر خود
خواه و مغرورند .

مسلماً این دو گروه سنی متفاوت ، برخوردهای متفاوتی می طلبند .

یعنی اگر زبان پند و نصیحت برای نوجوانان کارساز باشد برای جوانان و دانش جویان چنین نیست و نمی توان با حالتی آمرانه با آنان سخن گفت .

یا به عنوان مثال می توان نوجوانان را به کاری امر کرد ؛ اما به کار گیری زبان امری برای جوانان نتایج نا مطلوبی به دنبال دارد .

نکته مهم

در امر تربیت ، از جملات اخباری استفاده کنیم نه جملات انشایی (امر و نهی)

چند نکته مهم عملی قابل توجه مرییان

با جوانان به زبان امری و تحکم آمیز صحبت نکردن.

آنان را با ذکر موفقیت های بزرگان به آینده امیدوار ساختن.

با استفاده از داستان های قابل استناد ، فطرت و وجدان اخلاقی شان را بیدار نمودن

ادامه...

چند نکته مهم عملی قابل توجه مربیان

رفتار شما به گونه ای باشد که به دوستی و صمیمیت شما ایمان آورند.

اگر جوان به سوال مربی پاسخ نگفت او را در حضور جمع توبیخ نکنیم.

آنان را به تلاش ، غنی سازی اوقات فراغت با برنامه های سازنده ، شرکت در نشست های گروهی و علمی و ورزشی و رعایت اخلاق و پرهیزکاری توصیه نمایید تا از فشار غریزه کاسته شود

ادامه...

چند نکته مهم عملی قابل توجه مرییان

در برابر غرور آنان مغرورانه سخن نگوئیم بلکه با تواضع و فروتنی بجا ، راحت تر می توان آنان را به اشتباهشان آگاه ساخت .

انعطاف نشان دادن در برابر جوانان (قاطعتیت بی مورد و بیجا آنان را پرخاشگر و گستاخ می کند).

خودستایی نکردن (جوانان به انسانهای از خود راضی بد بین و بد گمان هستند و در آن صورت درس و توصیه های تربیتی شما تاثیر گذار نخواهد بود)

متریان از نظر اجتماعی ، در دوره های مختلف ، ویژگی های متفاوتی دارند. بعضی سازگار و برخی ناسازگار ، عده ای پای بند به ارزش های عرفی و هنجار گرا و برخی دیگر ، بی اعتنا به هنجار ها و ارزش های اجتماعی هستند .

ریشه بسیاری از مشکلات اجتماعی نیز ، در خانه و محیط زندگی قابل جستجو است .

مربیان باید گرایش مذهبی متربیان را بدانند و با اطلاع
از این موضوع به رشد ایشان پردازند

تفاوت‌های فرهنگی و آداب و رسوم مختلف در مناطق کشور کاملاً چشمگیر است . گاه رفتاری در بعضی مناطق ناپسند و همان اعمال در مناطق دیگر بی اشکال است . مثال مجرد بودن مربی

نکته

۱ شناخت آداب ، رسوم و فرهنگ مخاطبان خویش ما را از تعارض با متربیان باز میدارد.

۲ در استفاده از قصه ها و ضرب المثل ها نهایت دقت را باید بکار گرفت تا به یک رسم و عرف اجتماعی یا نژادی خاص توهین نشود.

رسول خدا (ص) فرمودند :

کلموا الناس علی قدر عقولهم

با مردم به اندازه دانایی و عقلشان سخن بگویید

یکی از ارکان سخن ، سخن گفتن به قدر منزلت و به میزان آگاهی و دانایی مخاطب است

سهل انگاری در شناخت سطح فهم مخاطب باعث بروز یکی از دو مشکل زیر می شود

۱

سطح تربیت فراتر از سطح درک ، معلومات و توانایی های متریان انجام پذیرد

۲

سطح تربیت فراتر از میزان بینش، سطح نگرش و اندیشه متریان صورت می گیرد

نتیجه : در هر صورت تعلیم و تربیت ناکامیاب است.

راه های شناخت سطح درک مخاطب

سابقه تربیتی مخاطب را از مسئولان تربیتی قبلی گرفتن

:

طرح چند پرسش از مخاطب در آغاز هر دوره که به این گونه پرسش ها
«ارزشیابی تعیینی» یا «رفتار ورودی» می گویند

تفاوت های فردی

متربیان در خانواده ها ، در شرایط و محیط متفاوت پرورش می یابند.

تغذیه امکانات رفاهی متفاوتی دارند و از نظر بهره هوشی یکسان نیستند
و همه این امور تفاوت های فردی را دامن می زند .

اساساً راز پویایی جامعه انسانی در تفاوت های ذهنی ، شغلی ، سلیقه ای و در
یک کلمه ، در تفاوت های فردی نهفته است .

محورهای قابل توجه متریان

۱ تشویق و تنبیه بر اساس تفاوت های فردی

۲ دستیابی به برخی تفاوت های رفتاری با دقت در رفتار متریان و مشاوره با آنان

۳ ارائه مسایل تربیتی با عنایت به سطح متعارف مخاطبان

۴ برگزاری برنامه های آموزشی و مطالعاتی با توجه به بهره هوشی، استعداد ها و قابلیت های مخاطبین

روش های مخاطب شناسی

ب

روش پرسش از دیگران

الف

روش مشاهده طبیعی

د

روش پرسشنامه

ج

روش مصاحبه (گفتگو)

پایان